

Ministerieel besluit tot voorlopige bescherming als monument van Damse Vaart met kanaalbeplanting van opgaande populieren in Brugge (Brugge, Koolkerke en Sint-Kruis), Damme (Damme, Oostkerke, Hoeke en Lapscheure) en Knokke-Heist (Westkapelle)

DE VLAAMSE MINISTER VAN BUITENLANDS BELEID EN ONROEREND ERFGOED,

Gelet op het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, artikel 6.1.1, laatst gewijzigd bij het decreet van 4 april 2014;

Gelet op het besluit van de Vlaamse Regering van 25 juli 2014 tot bepaling van de bevoegdheden van de leden van de Vlaamse Regering, artikel 6, 1°;

Gelet op het advies van het college van burgemeester en schepenen van Damme, gegeven op 15 maart 2016, waarvan de behandeling is opgenomen in bijlage;

Overwegende dat het advies van de stad Brugge en de gemeente Knokke-Heist niet tijdig is meegedeeld en dus geacht wordt gunstig te zijn;

Gelet op het advies van het departement van de Vlaamse overheid, bevoegd voor leefmilieu, natuur en energie, gegeven op 3 maart 2016, waarvan de behandeling is opgenomen in bijlage;

Overwegende dat het advies van de departementen of agentschappen van de Vlaamse overheid, bevoegd voor ruimtelijke ordening, woonbeleid en onroerend erfgoed, mobiliteit en openbare werken, landbouw en visserij niet tijdig is meegedeeld en dus geacht wordt gunstig te zijn;

Gelet op het advies van de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed, gegeven op 10 maart 2016, waarvan de behandeling is opgenomen in bijlage;

Overwegende het waarderend onderzoek voor de Damse Vaart met kanaalbeplanting van opgaande populieren waarvan de resultaten zijn opgenomen in het administratief dossier;

Overwegende de ruimtelijk-structurerende waarde van de Damse Vaart met kanaalbeplanting van opgaande populieren die als volgt worden omschreven:

De hoog opgaande Canadapopulieren en de kanaaldijken langs de Damse Vaart hebben een zeer sterk ruimtelijk-structurerend effect, ze accentueren de ligging van het vroeg 19de-eeuwse kanaal tussen Brugge en Sluis. Dit effect wordt versterkt door het overigens zeer vlakke omgevende polderlandschap. De ruimtelijke-structurerende waarde is complementair aan maar anderzijds toch afwijkend ten opzichte van de opgaande bomenrijen langsheen de nabijgelegen polderdijken waaronder de Krinkeldijk en de Romboutswervedijk.

Overwegende de wetenschappelijke waarde van de Damse Vaart met kanaalbeplanting van opgaande populieren die als volgt worden omschreven:

De kanaalbeplanting met opgaande populieren langs de Damse Vaart is uitzonderlijk omwille van de diversiteit aan oude cultivars van Canadapopulier, in het bijzonder de cultivars 'Marilandica', 'Serotina' en 'Serotina de Selys' in het oostelijke deel. Daarnaast komt ook een diversiteit aan recentere euramerikaanse en interamerikaanse populierenklonen voor, waaronder de cultivars 'Robusta' en 'Ghoy'. De Damse vaart biedt op die manier een staalkaart aan oude en recentere populierenvariëteiten.

Overwegende de esthetische waarde van de Damse Vaart met kanaalbeplanting van opgaande populieren die als volgt worden omschreven:

De opgaande bomenrijen langs de Damse Vaart, die bestaan uit oude cultivars van Canadapopulier, zoals 'Marilandica' en 'Serotina', worden, in tegenstelling tot recentere, veredelde populierenklonen, gekenmerkt door kromme stammen. De kromme stammen en de boomkronen buigen mee in de richting van de overheersende zeewinden en leveren een karakteristiek landschapsbeeld op, dat algemeen als van een hoge esthetische kwaliteit gewaardeerd wordt. De weerspiegeling van de bomen in het kanaal en de strakke belijning van de kanaaldijken vullen de esthetische kwaliteit verder aan.

Overwegende de historische waarde van de Damse Vaart met kanaalbeplanting van opgaande populieren die als volgt worden omschreven:

Het door opgaande bomen geaccentueerde kanaal tussen Brugge en Sluis, maar oorspronkelijk ontworpen tot Breskens, is een erfenis uit de Napoleontische periode. Het werd in 1809 aangevat en onder Hollands bewind verdergezet en in 1824 afgewerkt tot aan de fortificaties voor Sluis. Pas in 1857 werd het laatste stukje kanaal gegraven tot aan de havenkom van Sluis. Het kanaal werd deels in de oude bedding van de Reie gebouwd, deels in de vroegere Zwingel -waar het een deel van een vroegere kanalisatie opneemt- en tenslotte ook deels in volledig nieuwe tracés. Enkele oorspronkelijke gietijzeren en natuurstenen afstandspalen markeren de kilometerverdeling van het kanaal.

Het kanaal was bevaarbaar voor schepen tot 300 ton en was in de 19de eeuw vooral belangrijk voor het transport van landbouwproducten en vooral vanaf het begin van de 20ste eeuw ook voor bouwmaterialen (baksteen). Na de Tweede Wereldoorlog werd de Damse Vaart in open bedding gekruist door twee afleidingskanalen waardoor de scheepvaartverbinding tussen Brugge en Sluis definitief verviel. Een drietal herstelde, oorspronkelijke draaibruggen met smeedijzeren leuningen in Damme, Oostkerke en Hoeke en een enkel bakstenen brugwachtershuisje in Damme verwijzen naar de vroegere uitrusting van het bevaarbaar kanaal.

Overwegende de volkskundige waarde van de Damse Vaart met kanaalbeplanting van opgaande populieren die als volgt worden omschreven:

Het kanaal en de aanliggende infrastructuur van dijken, jaagpaden en opgaande beplanting is, mede door de hoge landschapsesthetische kwaliteiten, steeds een publieke aantrekkingspool geweest. Vroege vormen van recreatief gebruik -al of niet collectief georganiseerd- zoals zwemmen en schaatsen, illustreren dit en leven door in meer recente toeristisch-recreatieve gebruiksvormen waaronder het varen, het hengelen en het fietsen. De archetypisch Vlaamse landschapsskenmerken van de Damse Vaart, waarin de opgaande populieren tot het collectief geheugen behoren, zijn vastgelegd in talrijke -soms bekende-schrijf-, beeld- en spreektaal (dichtwerken, aantekeningen, schilderijen, foto's, liedjes,...). De levende herinnering aan herders met schaapskudde langs de kanaaldijken van de Damse Vaart en het voornemen voor het herstel van de traditionele schapenbegrazing sluit rechtstreeks aan bij het volkskundig gebruik,

BESLUIT:

Artikel 1. Met toepassing van artikel 6.1.1 tot en met artikel 6.1.11 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 en artikel 6.2.1 van het Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014 worden de volgende onroerende goederen voorlopig beschermd als monument: Damse Vaart met kanaalbeplanting van opgaande populieren, gelegen in Brugge, Damme en Knokke-Heist, Noorweegse Kaai, Damse Vaart-West, Damse Vaart-Zuid, Polderstraat, Damse Vaart-Noord, Damse Vaart-Oost, zonder nummer, bekend ten kadaster:

Brugge, 7de afdeling, sectie G, deel uitmakend van het openbaar domein

Brugge, 17de afdeling, sectie A, perceelnummer 103A en deel uitmakend van het openbaar domein

Brugge, 18de afdeling, sectie C, perceelnummers 506/2 (deel), 506H3 en deel uitmakend van het openbaar domein

Damme, 1ste afdeling, sectie C, perceelnummers 3B (deel), 7C (deel), 672B en deel uitmakend van openbaar domein

Damme, 1ste afdeling, sectie D, deel uitmakend van het openbaar domein

Damme, 3de afdeling, sectie B, deel uitmakend van het openbaar domein

Damme, 3de afdeling, sectie C, deel uitmakend van het openbaar domein

Damme, 4de afdeling, sectie A, deel uitmakend van het openbaar domein

Damme, 4de afdeling, sectie B, deel uitmakend van het openbaar domein

Damme, 5de afdeling, sectie A, perceelnummer 384 en deel uitmakend van openbaar domein

Damme, 5de afdeling, sectie E, deel uitmakend van openbaar domein

Knokke-Heist, 10de afdeling, sectie C, deel uitmakend van het openbaar domein

De voorlopig beschermde onroerende goederen zijn aangeduid op het plan dat als bijlage bij dit besluit wordt gevoegd.

De fotoregistratie van de fysieke toestand van de voorlopig beschermde goederen wordt als bijlage bij dit besluit gevoegd.

Art. 2. Het monument heeft de volgende erfgoedwaarden:

- 1° ruimtelijk-structurerende waarde;
- 2° wetenschappelijke waarde;
- 3° esthetische waarde;
- 4° historische waarde;
- 5° volkskundige waarde.

De erfgoedelementen en de erfgoedkenmerken van het monument zijn:

- 1° De Damse Vaart vormt een visueel opvallende landschapsstructuur door zijn rechtlijnig tracé, geaccentueerd door een nagenoeg continue beplanting van meerdere opgaande bomenrijen. Het is een gaaf voorbeeld van een 19de-eeuws kanaaltracé. Op de kanaaldijken en langs de jaagpaden en wegen zijn meerdere opgaande bomenrijen van Canadapopulier aangeplant, in het bijzonder oude cultivars van Canadapopulier, zoals 'Marilandica', 'Serotina' en uitzonderlijk ook 'Serotina de Selys'. Daarnaast komen evengoed recentere euramerikaanse en interamerikaanse populierenklonen voor, zoals 'Robusta' en 'Ghoy'.
- 2° De volwassen opgaande Canadapopulieren langs de Damse Vaart, circa 4.881 in totaal, halen stamomtrekken tussen 2,12 m en 3,82 m op een hoogte van 1,50 m. Eén uitzonderlijk dik exemplaar haalt een stamomtrek van 4,10 m. De totale hoogte bedraagt gemiddeld 20 tot 30 m, de hoogte van de takvrije stammen is gemiddeld 12 m. De gemiddelde diameter van de boomkruinen bedraagt 20 m (2015).

- 3° Op de kanaaldijken komt een variatie voor aan afstandspalen. Deze palen dragen een cijfer volgens kilometeraanduiding vanaf de Brugse Dampoort. Er komen zowel natuurstenen als gietijzeren afstandspalen voor. De palen zijn wit geschilderd, het cijfer is zwart geschilderd.
- 4° In Damme (Dammesteenweg-Kerkstraat), in Oostkerke (Monnikenredestraat) en in Hoeke (Oude Westkapellestraat) liggen over de Damse Vaart telkens bruggen van eenzelfde type. Het betreffen de na de Tweede Wereldoorlog in vaste stand herstellende draaibruggen met smeedijzeren leuningen in Empire-stijl. Bij de brug in Damme is een eenvoudig wit geschilderd éénlagig brugwachtershuisje bewaard, opgetrokken in baksteen op gecementeerde en zwart geschilderd plint, onder licht overkragend zadeldak. In Sint-Kruis (Polderstraat) ligt over het Zuidervaartje de zogenaamde 't Apertjebrug, een wit geschilderde betonnen brug met vleugels, in art-decostijl, met twee balustrades, opengewerkt met blindnissen.
- 5° De voor bescherming voorgestelde delen van de Damse Vaart hebben een respectievelijke lengte van circa 6,4 km (westelijk deel) en 6,8 km (oostelijk deel). Langs deze segmenten komen wegverhardingen voor in asfalt en beton. Een beperkt gedeelte, tussen de brug van Hoeke (Oude Westkapellestraat) en de Sint-Donaashoeve (straat Fort Sint-Donaas), is nog onverhard.

Art.3. Voor het beschermde monument gelden de volgende beheersdoelstellingen:

- 1° De dijkprofielen van de Damse Vaart en van het parallel lopende Zuidervaartje dienen zoveel als mogelijk behouden te blijven. Natuurtechnische aanpassingen van de oeverstructuur zijn toegelaten. Het courante beheer van deze waterlopen (periodiek reiten, occasioneel ruimen) dient, vanaf de jaagpaden, vanaf de langsliggende wegen of vanuit het water uitgevoerd te worden.
- 2° Het jaagpad tussen de brug van Hoeke (Oude Westkapellestraat) en de Sint-Donaashoeve (straat Fort Sint-Donaas) dient als laatste restant van een ongewijzigd jaagpad in onverharde toestand behouden te worden.
- 3° Het fietspad langs de Damse Vaart-Zuid en de Damse Vaart-Oost kan gewijzigd of opgeheven worden in functie van het vervangen van de kanaalbeplanting.
- 4° De afstandspalen, de bruggen en het brugwachtershuisje dienen behouden te worden, waarbij de beschreven bouwkenmerken bewaard blijven of hersteld worden.
- 5° Voor zover de rustverstoring niet in het gedrang komt zijn recreatieve watergebonden activiteiten (varen, peddelen, waterfietsen, schaatsen, hengelen, zwemmen...) vanuit erfgoedstandpunt toegelaten, maar kunnen steeds plaatselijk of tijdelijk beperkt worden.
- 6° Voor het beheer van de kanaalbeplanting wordt het bomenbeheerplan met langetermijnplanning in opmaak voor de Provincie West-Vlaanderen en Waterwegen en Zeekanaal als uitgangspunt genomen. Het wordt aangevuld met het niet-behandelde segment tussen de Dampoort en de afdamming ter hoogte van de Noorweegse Kaai en Damse Vaart-Zuid. Er wordt ook afstemming gezocht met het bomenbeheer voor het gedeelte op Nederlands grondgebied.
- 7° De Canadapopulieren dienen als opgaande bomen te worden beheerd. De beperkte aantallen knotbomen dienen periodiek geknot te worden. Voor de grazige begroeiingen dient een gericht bermbeheer aangehouden te worden. Het tijdelijk inzetten van schapenbegrazing met herder wordt aanbevolen, mits voldoende voorzorg voor het vermijden van vraatschade aan de kanaalbeplanting.
- 8° Voor het bestand van de oudste opgaande populieren met karakteristieke kromme stammen kan een uitgesteld vervangprogramma worden gevolgd waarbij de bomen oud mogen worden. Het veteraanbomenbeheer dient daarbij te voorzien in aangepaste snoei- en controletechnieken met het oog op een verantwoorde boomveiligheid (onder meer naar gevoeligheid voor takbreuk en windworp). Na stormschade worden gehavende exemplaren onderworpen aan verzorgingssnoei. Op termijn kan ook besloten worden tot een kruinsnoei (kruinreductie) als de kruin te zwaar zou worden ten opzichte van de stam en er gevaar zou optreden voor omwaaien.

- 9° Voor het bestand van de jongere opgaande populieren met rechte stammen wordt een aangepast vervangprogramma gevolgd, waarbij volgens spreidingsplan vervangen wordt met cultivars met karakteristieke kromme stammen. Bij het bereiken van een uitvalpercentage van 45 tot 65 procent, kan overgegaan worden tot een vervanging gespreid over 10 secties (van elkaar gescheiden ter hoogte van de dam aan de Noorweegse Kaai, knik nabij Fort van Beieren, Damme-brug, Sifons, Oostkerke-brug, knik nabij Krinkeldijk, Hoeke-brug/brug-E34, knik nabij Fort Sint-Donaas en Belgisch-Nederlandse grens/Sluis). In voorkomend geval wordt geopteerd voor een vervanging met oude cultivars van Canadapopulier (*Populus x canadensis* 'Marilandica', 'Serotina', 'Regenerata' of 'Blauwe van Exaarde') en/of voor Zwarte populier (*Populus nigra*), volgens een vergelijkbare plantpositie. Om eventuele problemen van aantastingen aan één variëteiten- of soortenkeuze te vermijden en ruimtelijk op te vangen, wordt deze keuze best gedifferentieerd volgens de onderscheiden secties. In de eerste jaren na heraanplant wordt voorzien in het inboeten van eventueel voortijdig afgestorven exemplaren. Er wordt nadien ook ingezet op begeleidings- en onderhoudssnoei met een aan de omgeving aangepaste opkroonhoogte.
- 10° Voor de nog aanwezige zeldzame rassen wordt een individueel opvolgingsbeheer vooropgesteld voor uitzonderlijk behoud. Het betreft de oude cultivars van Canadapopulier (*Populus x canadensis* 'Serotina' en 'Serotina de Selys'). Van deze exemplaren dient, in overleg met het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, stekmateriaal voor vermeerdering verzameld te worden.
- 11° Nabij de Schellemolen, gelegen aan de Damse Vaart-West nummer 3, dient rekening gehouden te worden met de windvang van de molen. Opgaande bomen en knotbomen kunnen daar verwijderd worden zonder vervanging.
- 12° In geval van conditie- of vitaliteitsverlies van de zeldzame opgaande Canadapopulieren moet er een expertiseverslag worden opgesteld door een deskundige boomverzorger, en moeten de daarin vervatte maatregelen worden uitgevoerd. Deze werken mogen niet worden aangevat zonder een toelating van het agentschap Onroerend Erfgoed of, zoals vermeld in artikel 6.4.4, §1, eerste lid, van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, van de erkende onroerenderfgoedgemeente.

Art. 4 De zakelijkrechthouder en de gebruiker van het beschermde monument zijn verplicht de instandhouding en het onderhoud ervan te verzekeren door:

- 1° het goed als een goede huisvader te beheren en de nodige voorzorgsmaatregelen te nemen tegen schade ten gevolge van brand, blikseminslag, diefstal, vandalisme, wind of water;
- 2° de toestand van het goed regelmatig te controleren;
- 3° regulier onderhoud uit te oefenen;
- 4° onmiddellijk passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen te nemen in geval van nood.

Art. 5. Voor de volgende handelingen moet een toelating worden aangevraagd:

- 1° het plaatsen, slopen, verbouwen of heropbouwen van een constructie;
- 2° het plaatsen van opschriften, publiciteitsinrichtingen of uithangborden, met uitzondering van verkiezingspubliciteit en met uitzondering van tijdelijke publiciteitsinrichtingen, waarbij wordt bekendgemaakt dat het goed te koop of te huur is, op voorwaarde dat de totale maximale oppervlakte niet meer bedraagt dan 4 m², aan te brengen;
- 3° het plaatsen of wijzigen van boven- en ondergrondse nutsvoorzieningen en leidingen;
- 4° het plaatsen of wijzigen van afsluitingen, met uitzondering van gladde schrikdraad en prikkeldraad met houten, ontschorste smalle palen, ten behoeve van veekering;
- 5° het aanleggen, structureel en fundamenteel wijzigen of verwijderen van wegen en paden;

- 6° elke reliëfwijziging van de bodem, wijziging van het hydrografisch netwerk of werk dat impact kan hebben op het grondwaterpeil;
- 7° het vellen of beschadigen van bomen en struiken, met uitzondering voor dode bomen, en elke handeling die een wijziging van de groeiplaats en groeivorm van de bomen en de struiken tot gevolg kan hebben;
- 8° het aanleggen of wijzigen van verharding of het uitbreiden van bestaande verhardingen;
- 9° het aanleggen van sport- en spelinfrastructuur of parkeerplaatsen;
- 10° het organiseren van grote activiteiten, die het normaal gebruik van het beschermd onroerend erfgoed overstijgen;
- 11° het scheuren van grasland of het omzetten van grasland in akkerland van historisch permanent grasland: een halfnatuurlijke vegetatie die bestaat uit grasland dat gekenmerkt wordt door het langdurig grondgebruik als graasweide, hooiland of wisselweide met cultuurhistorische waarde of met een soortenrijke vegetatie van kruiden en grassoorten waarbij het milieu meestal wordt gekenmerkt door de aanwezigheid van sloten, greppels, poelen, uitgesproken microreliëf, bronnen of kwelzones;
- 12° het gebruiken van chemische verdelgingsmiddelen, groeiremmers, groeistimulatoren, hormonale behandelingen, thermische onkruidverdelgers of andere verdelgingsmiddelen;
- 13° het achterlaten van slib;
- 14° het omzetten van akker- of grasland naar bos;
- 15° het gebruik van bestrijdingsmiddelen op grasland en wegbermen, uitgezonderd voor de pleksgewijze bestrijding van distels en brandnetels.

Er is geen toelating vereist voor het onmiddellijk nemen van passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen in geval van nood, noch voor de uitvoering van regulier onderhoud.

Brussel, 11 APR. 2016

De Vlaamse minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed,

Geert BOURGEOIS